

Valamitől vagy valamire?

Tallár Ferenc: A szabadság és az európai tradíció

Mikor vagy szabad? Akkor, ha nem gátol semmi és senki abban, amit tenni akarsz vagy tenni tudsz? Vagy akkor, ha képes vagy önmagadat megvalósítani, ha a magad uraként cselekszel? Valamitől vagy valamire vagy tehát szabad? A „negatív szabadság” és a „pozitív szabadság” vitája ez: az európai bölcelet évezredes – noha elvi éllel csupán a közelmúltban elhunyt angol gondolkodó, Isaiah Berlin híres tanulmányában megfogalmazott – nézeteltérése.

Tallár Ferenc tanulmánygyűjteménye ebben a vitában foglal állást. Azt mondja, hogy a negatív szabadság önmagában nem szabadság: a pozitív szabadság kiegészítésére szorul. A negatív szabadság „vákuum” csupán: üres, akadályoktól mentes tér mindössze, amelyben üres, pontszerű szubjektumként tételezett egyedek tevékenykednek. Az egyedek azonban nem üres pontszerű szubjektumok, szabadságuk sem lehet csupán üres, aka-

dályoktól mentes tér tehát. A cselekvők közös kultúra és nyelv társadalmi világában élnek, autonómiájukat megvalósítva így voltaképp ezt az interszubjektív világot tartják fenn. Az individuum szükségképp önmagán túlra mutat, a társadalomra és a történelemre, a közösségre és a hagyományokra. Ezek nélkül, úgy látszik, nincs szabadság.

Az érvelés fontos összetevője a keresztény hagyománnyal való számvetés. A mi európai kultúránk a zsidó-keresztény tradíció alapjain nyugszik, mítosza, a szabadság mítosza tehát az eredendő bűn mítosza meg a Krisztusban megvalósuló virtuális közösség mítosza is egyben. Zsidó-keresztény kultúránk szabadságra és felelősségre ítélt bennünket, közben pedig – nem ad hozzá racionálisan belátható bizonyítékot, hogy szabadságunkkal rendelkezni is tudunk.

A szabadság és az európai tradíció: jellegzetesen „poszt-nyolcvankilences”

könyv. Vérbeli filozófiai mű persze, távol áll tehát tőle a kikacsintó aktuálpolitizálás vagy az áthallásos ideológiakritika. Ösztönzéseit sajátosan filozófiai fejleményekből nyeri: a liberálisok és kommunikatívok amerikai vitájából, Habermas kommunikatív cselekvéseméletéből, Tillich egzisztenciális teológiájából. Bizonyosan nem tévedünk azonban, ha a háttérben a csendes magyar félfordalom tanulságait is fölfedezzük. Tíz évvel vagyunk utána, s ma már tisztán látjuk: semmi sem olyan egyszerű, mint amilyenek akkor látszott.

A fölismerésből sokféle következtetés levonható. Az egyik valóban ez: a liberalizmus konzervatív átértelmezése. Tudjuk, sokan és sokféleképp kísérleteznek ezzel. A hazai mezőnyben mindenesetre – ez a könyv a bizonyíték rá – Tallár a legkiemelkedőbb kísérletezők egyike. (*Atlantisz*, 214 oldal 1295 forint)

PERECZ LÁSZLÓ